

Solys cīms Bierzpiļš pogostā

«Kur debess mala, tur kāda sala»

#SIF_MAF2023

Cauri Solai vad ceļš, kuram obojuos pusēs sātys. Ruodīs, ka esi prūm nu civilizacejis, koč patiseibā esi viņ 6 km nu pogosta centra. Tī, Solys pošā golā, ir Bierzpiļš pūrs, bet bierzpiliši jū nikod tai nasauc. Visi soka, kai tymā pusē latgaliski īrosts – peiss, par pīmāru, juoīt iz peisu ūguot. Kab īsapazeit ar Solys stuostim, tī asom dāvušuos kŭpā ar Bierzpiļš bibliotekys vadeituoju Annu Krivišu.

Kab byutu pabejušys «Solā da gola», kai ite soka, dūdamīs Bieržu peisā, kur pasaver plošums i suortojs dziervinis. Piec tam dūdamīs Solys kolnā, kas ir augstuokuo vīta, nu kurys vyss puorradzams – i cīms, i Bieržu bazneicys tūrni. Lozdys aug pa vysu kolna molu. Rīkstu kaidreiz bejs cīši daudz. Tu saprūti, ka esi sātā, bet tymā pošā laikā tik nazynomā – kai nu aizlaiku. Anna Kriviša stuosta: «Mes atsarūnam sovrupā Bierzpiļš pogosta vītā Solā, kas ir latgalisks nūsaukums, latviski tei byutu Sala. Parkū itei apdzeivuoituo vīta ir kai sola? Nu vīnys pusis jū īrūbežoj Bierzpiļš peiss, nu ūtrys – kluoni, i pīškā ir Ičys upe. Kaidreiz puori Ičai tyta iz Solu nabeja. Tytlu uzcēle tikai 1984.–1985. g., bet vaci ļauds pīmiņ, ka pyrms tam – padūmu saimnīceibys «Bērzpiļš» laikā leidz 1957. g. ite dorbuojuos puorcaltuve. Ari štatu sarokstūs beja taidz omots kai puorcāluojs. Puorcaltuve dorbuojuos tikai plyudu laikā, kod aprelī i majā ite vyss puorplyuda. Kod iudins nūsasēde, īdzeivuoituoji taiseja i izmontuoja laipys. Plyudu laikā iudins laipys aiznese. Solys īdzeivuoituoji brauce puori Ičai ari ar laivom. Kod uzcēle tytlu, tod jī beja savīnuoti ar uorpasauli. Mes asom Lubuona mytruoja teritorejā, i pastuov ari uzskots, ka pyrmatneji īdzeivuoituoji bejuši i ite. Es navaru paruodeit tīši kur, bet pi Zušu sātys ite ir bejuši ari miera kopi. Tī kaidreiz ir pāstruoituojūši i malnī arheologi.

Vaci ļauds stuosta, ka Solā ir dzeivuoituojušys 34 saimīs i, eimūt cauri Solai, kotrā sātā bejuši cylvāki, i navariejs paīt garom, nasasasveicynojuūt ar kotru saimi.

Par Solys kolnu ir teikys, ka ite ir bejuse piļš, i vīnā jaukā dīnā kaidz Solys īdzeivuoituojs guojs vērtīs sovus mīžu laukus, apsasieds atsapyust i uzpeipēt. I pieški – kur bejs, kur nabejs – pasaruodejuse vizeja, ka pretim īt kungs i soka, ir taida īspieja, ka jius varit dabuot spēleiti, sateit lelu dzejis komuli i tod tū dzeju apveit apleik Solys kolnam, tod tei piļš ceļšis augšā viers zemis. Večuks pasamūds nu vizejis, aizguojs pi kaimiņū i aicynuojs puīšus, ka vajadzātu raudzeit. Spēleite mysim ir, mes varātu tū izdareit – dabuot pili augšā. Puiši sacejuši, bet, ka mes dabuosim pili augšā, tod vysa Sola nūgrims. Leidz ar tū tai tys vyss i palics tikai nūdūmā.

Ir dažaidi nūstuosti. Solys īdzeivuoituoja Anna Griestiņa (dz. Prenka), kura īsaprecēja Ruguojuš, stuostejuse, ka

juos tāvs, kod asūt bejs mozs, pat ar Nalobū sazaticis. Jis ar mamu nu uorīnis guojs iz sovu ustobu. Mama guojuse pa pīšku, jis aiz mamys. Jis taisejs vaļā durovys, i koč kas ar osim nogim aizmugurē gondreiz sapliess tāva dūtū vesti. Jis knapi no baiļu īsprucs ustobā. Tei poša Griestiņu Anna stuostejuse, ka jai bejuši pīdzymuši dveineiši. Vīns nu dīveju dveiņu puiku bejs saslims. Jei raudzejuse slymū bierneņu baruot. Pieški pasaruodejuse vizeja – bolta sīvīte, i sacejuse, lai naspīž tam bierneņam ēst, jū jis taipat dreiz nūmiers. Nui, i jis ari nūmiers.

Dīvejis muosys – Veronika i Anna –, obojis apsapreciejušys ar Ruguoju puīšim Griestiņim. Juos obojis ir stuostejūšys, kai Solys kolnā sviniejuši Juoņus, kai reikuojuši vēcerinkys. Solys īdzeivuoituoji visi kŭpā ganejuši gūvs – cik tev gūvu beja sātā, tik dīnu bejs juogona. Kotrai gūvei bejuši pīšiti zvaneņi, lai naaizīt koč kur tuolai pīrm, lai var dzierdēt. Cik itai vītai ir eipaša aura! Uzkuop Solys kolnā, i ap sirdi palīk vīgluok.

Ilggadejuo Bierzpiļš bibliotekys bibliotekare Anna Griestiņa ir izveiduojuse Solys cīma shemu, atzeimejūt kotru sātū, īdzeivuoituoju skaitu kotrā sātā. 1970. g. ite dzeivuoituoji 27 sātuos, bejušys 34 saimisteibys. Vairuokys nu Solys sātū ītylpst vītejuos nūzeimis kulturyš pīminekļa «Solys zemniķu-zvejniķu sātū grupa» sastuoivā. Vaļsts kulturyš pīminekļu aizsardzeibys inspekceja 1998. g. apsekuoja potencialūs objektus, i tuo poša goda 26. decembrī «Solys zemniķu-zvejniķu sātū grupai» ir pīškierts vītejuos nūzeimis arhitekturyš pīminekļa statuss. Bieržu bazneicai tyka pīškierts vaļsts aizsorgojamuo arhitekturyš pīminekļa statuss, taipat Bonifacovys senkopim i Solys senkopim (Miera kopim). Sātū grupā ītylpa 10 sātys, kurys Solā bejušys nu pošu pyrmsuokumu, caltys 19. gs. beiguos – 20. gs. suokumā. Solys zvejniķi pīderēja sauszemīs zvejniķim, taipat kai Ideņys zvejniķi, jū kotrā sātā beja sova laiva. Bej. Anna Kočāne pīmiņ, ka juos tāvs asūt pat taisejs laivys, jī braukuši zvejuot. Pamata iztykys olūts beja zivs i ūgys, jū pieckara godūs beja gryuts ar iztykys leidzeklim. Zivs asūt sasuoļejuši, kaļtiejuši kruosnī iz solmu i vaduši puordūt iz Bierzpiļš centru inteligencei, kai ari tiēgā pi bazneicys. Vacuomuote braukuse iz Rēzekni tiēguot dziervinis.

Nasaverūt iz truceigū iztikšonu, ari nu Solys cīma tyka izvasti cylvāki iz Sibireju. Uzskots ir bejs taidz, ka itys ir bejs nabadzeiguokais nu Bierzpiļš cīmu, kaidreiz kīgeļu sātū te vyspuor nabeja, tikai kūka, jū lātuoks materials. Niu jau ite var redzēt myurātys ākys. Raciborsku saimi – muoti Annu i tāvu Juoni, bārnus – izvede iz Sibireju. Tys nūtyka martā, beja dziļš snīgs, brauce ar rogovom puori Ičai, aizvede iz klubu, sastyume mašynā i aizvede. Par laimi, visi atsagrīze sātā. Cilvāki jau stuosta, ka jī nabejuši īraksteiti tymā sarokstā. Citi aizmoksuoja, jūs izjēme nu saroksta i vītā izvede cytus. Juoņam Raciborskim tuos prasmis, kas beja apgiutys, dzeivojūt Solā, – teiklu taiseišona, zvejuošana – paleidziejušys Sibirejā izdzeivuoit.

Piedejais inspekcejis apsekuojums Solā ir bejs 2018. g. 23. jūlī, konstatējūt, ka ite pastuoveigi dzeivoj 14 īdzeivuoituoju. Īspiejams, ka itei sātū grupa jau ir izslāgta nu kulturyš pīminekļu saroksta, jū ākys īt bījā, cylvāki jīmuos nadzeivoj, restauriešonai napīcīšami leli leidzekļi. Ka nu kaidz uzjemeigs cylvāks veiduotu kaidu tūrisma mītni, muojenis, jū ite ir absoluts klusums, mīrs... Tik atsapyut! Šūbreid pastuoveigi apdzeivuoita ir tikai vīna – Bērzišu sātā, kas ir šūbreid tuoluokuo nu Solys sātū. Kaļvu sātā dzeivoj tikai pa vosoru, Galeju sātā tikai breivdīnuos atbrauc saiminīki, lai atsapyustu, pīsavārtu sātū. Zeme gon Solā ir apkūpta, eipašniķi siej i pļauņ voi iznūmoj zemi cītim. Sātys pa vīnai viņ palīk tukšys, jū pastuoveigi īdzeivuoituoji aizīt myužebā.

Sovā laikā prāvests Eduards Kopeika, kod braucs iz školu vuiceit ticeibys muoceibu, pa ceļam vysod pajiems Solys bārnus. Vīnreiz prāvests bārnim stuostejš, ka bierneibā ar bārnim spielejušīs smīlkteņuos. Mozuo muoseņa bejuse slyma i guliejuse ustobā. Eduards redziejs, ka ustobā īguojuse sveša sīvīte. Jam tys pazalics interesanti. Jis dūmuojs, ka atnuokuse daktere. Pa durovu šķierbu jis vieršs, kur palykuse tei sīvīte. Atviērs durovys vaļā i redziejs, ka muotei rūkuos dag svece. Jis vaicuojs muotei, kur tei sīvīte palykuse? Muote sacejuse, ka nivīna naasūt redziejuse. Tei nūteikti bejuse muosenis nuove...

Vēļ Zigmunds Prenka stuostejš, ka Ziemeļu Apalonija, saukta Apale, i Čudariene guojūšys iz ganeibom gūvu slaukt. Tei bejuse svātdīne. Īt, brunčus sacālušys, lai nasamierkst, jū slapņa zuole, redz pīškā eimam kungu ar malnu hūti. Juos sasatrykušys i tyuleņ nūlaidušys brunčus, bet kungs tyuleņ pazuds kai nabejs.

Ogruok, leidz melioracejis izbyuvei, Ičā beja leli plyudi. Ka gadejuos leitainys vosors, tod cylvākim kluonu pļovuos samierka sīna skaudzis, ari aplyuda sātys, bīži izskoluotys pat kruosns. Plyudu laikā Solys īdzeivuoituoji puorsacēle ar valkamū plūstu (ar trošu paleidzeibu). Bērēs, par pīmāru, lai tyktu iz Bieržu kopim, zuorku nese puori laipom. Tys ir pat īmyužynuots fotografejuos.»

Kod vaicuoju, voi Bierzpiļš tūristi teik vasti ari iz Solu, Anna stuosta: «Ka braucam ar tūristu grupom iz Ičys apmetni, tod parosti apstastuojam ite iz Ičys tyta, i es izstuoitu par Solys cīmu.

Alberta Bela gruomotā «Robeža» ir novele «Akmens laikmeta smarža», kurā ir apraksteiti arheologiskī izrokumi Ičys apmetnē – kai jī atroduši interesantu kopu, kurā apakšā guļ cylvāks ar sasītom rūkom, jam viersam vēļ dīveji cylvāki. Rakstniķs Alberts Bels ite ir pīsadaliejs Ilzis Lozis vadeitajūs arheologiskajūs izrokumūs. Jis ir sacejs, ka itamā novelē ir apraksteijs Solys skaistumu.

Paguojušajā godā sanuoce nacarāta tikšonus ar cylvākim nu Smīļtenis, kuri ir pīsadalejuši I. Lozis izrokumūs. Jī izstuoiteja da šam nazynomys detalīs par izrokumu atrodumim.»

Eipašū auru ite navar najust... Līkās, ka ite ir apstastuojš laikš. I apziņa, kaidys naizmārojams vierteibys sorgojamys, pietejamys i nūdūdamys nuokamajom paudzem. Lai Sola byutu na tikai vuords, bet ari naizdziešams stuosts Latgolys i Latvejis vierteibu kruotuvē. ▣

Teksts – Ineta Atpile-Jugane
Foto – Arita Atpile-Dona

MAF
Mediju atbalsta fonds

«Projektu finansē Mediju atbalsta fonds no Latvijas valsts budžeta līdzekļiem. Par projekta «Kur debess mala, tur kāda sala» (Nr.2023.LV/RMA/02) rakstu saturu atbild b-ba «Latgolys entuziastu grupa Biļdis»»